

Paweł Smoleński

Oči zasypané pieskom

Jehudovi nezáleží na mieri ani na dohode Izraela s Palestínčanmi a nezáleží mu ani na spravodlivosti. On si len myslí, že ľudia by mali vedieť.

absynt
prekliati/reportéri

~~absynt~~

Paweł
Smoleński
Oči zasypané
pieskom
Zápisky
z Palestíny

Prekliati reportéri
Absynt 2015

Mapka regiónu

Hranica štátov

Hranica Pásma Gazy
a Západného brehu Jordánu

Bezpečnostný múr

Bezpečnostný múr, ktorý je
v plánoch, alebo vo výstavbe

LIBANON

STREDOZEMNÉ
MORE

Haifa

Nazaret

SYRIA

Netanja

Tálkarim

Nábulus

Západný
breh Jordánu

Tel Aviv-Jafo

Ramalláh

Jeruzalem

Jericho

Betlehem

Hebron

MŤVE
MORE

Džabalija
Gaza

Pásmo
Gazy

Chán Júnis
Rafah

Berševa

JORDÁNSKO

IZRAEL

EGYPT

Copyright © by Paweł Smoleński, 2014
Z polského originálu *Oczy zasypane piaskiem*
(Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2014)
Preklad: Juraj Koudela
Redakcia textu: Lubomír Kadura
Jazyková úprava textu: Martina Ivanová
Dizajn, návrh obálky a sadzba: Pavlína Morháčová

Vydavateľstvo Absynt, 2015
www.absynt.sk

ISBN 978-80-971823-0-4

I.

Už len ten pohľad stojí za to.

Za masívnou rampou, ktorá pretína cestu, aby na nej nevystrájali nákladiaky, pred poschodovým domom z bieleho kameňa na prázdnom chatrnom dvore zastalo auto. Dvere domu sa poodchýlili a vtedy z auta vyskakuje niekoľkoročný chlapec. Beží ozlomkrk k šedivejúcemu mužovi, ktorý sa objavil pred vchodom, a skáče mu do náručia. Muž ho k sebe túli, dáva mu ľahký štuchanec, pustí ho z objatia a to je znak, že z domu hneď vybehnú dvaja ďalší chlapci. Začne sa divoká hra. Už nepotrebujú dospelých. Zaneprázdnení sami sebou zmiznú na dlhé chvíle. A hoci sa im ústa nezatvoria, nerozumejú žiadne slovo, ktoré na seba vykríknu. Vyhrajú sa však do sýtosti.

Chlapec z auta sa volá Romi. Má sedem rokov, pochádza z Tel Avivu, Žid z Izraela, s plným, frajerským úsmevom. Stavím sa, že keď dospeje, bude mať šarm hollywoodskeho fešáka a profesorskú inteligenciu po pradedoch, básnikovi a filozofovi. Na Západný breh dnes prišiel s otcom, právnikom Michaelom Sfardom.

Chlapci, ktorí vybehli z domu, sú Chalíd a Valíd, dve roztopašné šteňatá, evidentne šťastné, že ich navštívil dobrý kamarát.

Muž vo dverách sa volá Muhammad al-Chatib. Je otcom Chalída a Valída. Je Palestínčan a dedina, v ktorej má dom, nesie názov Bil'in. Dnes možno najslávnejšia arabská dedina na Západnom brehu. Jednoduchý chlap, môže sa zdať na prvý pohľad, v okolí známy skôr ako chovateľ sliepok, avšak vo svojej obci sa už stretol s bývalým prezidentom USA Jimmym Carterom a držiteľom Nobelovej ceny za mier,

biskupom JAR Desmondom Tutu. Teraz študuje právo na Univerzite Birzeit. O niekoľko rokov bude z neho výnimočný právnik. Má na to všetky predpoklady. Vďaka svojmu podielu na sláve Bil'in precestoval celý svet, ale sedel aj vo väzení.

Na chatrnom piesočnatom dvore pred Muhammadovým poschodovým domom som pochopil, prečo Michael vraví, že každá hodina strávená v Bil'in je pre jeho syna hodná viac než týždeň v škole. Niet lepšieho miesta pre dnešného záškoláka Romiho.

Pochopil som tiež, prečo sa Muhammad tak teší z každej návštevy Romiho a nejde mu len o to, že sa vtedy môže porozprávať s Michaelom.

Veď ja sám som nemohol skryť úsmev, keď Romi vyletel z auta ako kameň z praku a keď ho potom Muhammad vyhadzoval do vzduchu. A neskôr, keď som bol svedkom toho, čo som videl, cítil som sa príjemne, teplo.

Romi, Valíd, Chalíd, Michael a Muhammad a taktiež celá dedina Bil'in ukazujú, že to ide ináč a lepšie, i keď to „ináč a lepšie“ zvyčajne veľa stojí. Je potrebná veľká dávka trpezlivosti, množstvo nápadov, kopec Isti a taktiež šťastia, aby to „ináč a lepšie“ dosiahli.

II.

Tento výlet prebieha vždy rovnako. Pripravme sa teda na cestné zápchy a nadmerné vdychovanie motorových výparov, ale tiež na fantastické scenérie, výhľady ako z rozprávky, ktoré si navždy zapamätáme.

Pripravme sa tiež na rozprávanie o nespravodlivosti, ktorá je bolestná svojou blízkosťou na dosah ruky. Deje sa predsa tak blízko, hneď pred očami, a vôbec neprekáža, že rozprávač skresľuje a preháňa. Radšej poďakujme, že takí sprievodcovia vôbec existujú.

Micha Kurz, nízky, s niekoľkodňovým strniskom, hovorí:

„Som pyšný na to, že som Žid, ale ako Izraelčan sa hanbím.“

A v tejto vete vidím zrnko pravdy.

Cestujeme k bielym múrom starého Jeruzalema od kopca Ammunition Hill. Cesta je široká, čo však nemá žiaden vplyv na plynulosť premávky. Na mieste stredného, deliaceho pásu vedú koľajnice električky. Najsmiešnejšia, najpodivnejšia a vraj najpohodlnejšia električka na svete. Ešte pred pol storočím tadiaľ viedla hranica, ktorú vytýčila vojna nasiaknutá nenávisťou a nepriateľstvom. Na jednej strane bol Izrael, na druhej Jordánsko.

Neriešim, že je to stred jedného a toho istého mesta, ktoré je nedeliteľné, avšak aspoň v predstavách je možné riadiť ho spoločne. To je presne ten typ hranice, ktorá len straší a vôbec nebudí zvedavosť, aby človek nazrel na druhú stranu. Stále pribúdajú novšie drôty, blokády, prekážky. Hranica, ktorá delí nepriateľov na život a na smrť a súčasne rozdeľuje spoločné mesto, vzduch, kanalizácie i vodovody. A scenérie – prekrásne, na aké nikdy nezabudneš.

Po pravej ruke míňame červené strechy bývalej arabskej štvrte Musrara (dnes sa volá Moraša, ale len málo Jeruzalemčanov používa tento názov). Založená bola bohatými kresťanmi, ktorým sa sprotivilo dusné a preplnené Staré Mesto. Vznikla ešte za čias Osmanskej ríše a vyplňali ju biele zdobené stavby. Keď bol Jeruzalem ešte rozdelený, nachádzala sa tu aj chudobná židovská štvrť s obyvateľmi tmavej pokožky, najchudobnejšími emigrantmi zo severnej Afriky (v sedemdesiatych rokoch tu vzniklo radikálne emancipované hnutie izraelských Čiernych panterov), štvrť zatlačená do rohu mesta, zjazvená ostnatými drôtmi, neustále ohrozovaná jordánskou streľbou. Dnes elegantná, napriek polohe v srdci mesta pokojná a pomerne tichá. Ceny nehnuteľností tu dosiahli miliónovú úroveň.

Na ľavej strane – Sheikh Jarrah, dodnes obývaný poväčšine Arabmi. Za britskej vlády tu boli aj židovské domy, avšak vlastníkov vyhnali, keď polovicu mesta ovládli Jordánci. Niektorí Izraelčania, hovorí Micha, dodnes vyťahujú staré listy vlastníctva (alebo len tvrdia, že ich majú, veď arogancia a prefíkanosť nepozná hraníc) a žiadajú vrátenie pozemkov a domov. Niekedy sa im to darí. V Sheikh Jarrah je niekoľko židovských enkláv a pripravujú sa ďalšie. Vtedy vychádzajú do ulíc miestni Arabi, podporovaní takými Izraelčanmi ako Micha. Stoja pred buldozermi (ak sa to týka búrania), blokujú policajné a vojenské autá, nesú transparenty, kričia.

Stáva sa, že Michu nad ránom budí telefón. Vtedy, ešte rozospatý, beží tam, kde sa akurát niečo deje. Niekedy ho zaplaví pocit chvíľkového víťazstva, zastavia búranie alebo vysídlenie. Vždy mu však v ústach zostáva pachuť porážky, lebo nakoniec musia prehrať. Ibaže by svoje rozhodnutie zmenili tí hore, tí, ktorí majú moc.

Micha nepozná ani jeden prípad, keď by nejaký Palestínčan žiadal o svoj dom v Musrare, a už vôbec, že by ho získal späť. Preto si myslím, že v Jeruzaleme niet spravodlivosti.

Potom vchádzame do výparmi zahaleného tunela, ideme pozdĺž múrov Starého Mesta a rovno hore kopcom. Po dlhšom čase po pravej strane míňame domy pokryté červenou škridlou. To je Baka (kedysi považovaná za dedinu, bohatí Arabi si tu stavali svoje prímestské rezidencie), dnes sa volá Geulim. Bývajú tu výlučne Židia, po arabskom názve tu nezostala žiadna stopa. Micha hovorí, že takto sa z mesta vymazáva jeho nedávna minulosť. A to z takého mesta, ktoré existuje práve vďaka minulosti, tej dávnej spreď tisícok rokov.

Následne zatačame vľavo, do kopca a nabok na parkovisko vedľa vyhlídky pri promenáde Daniela Haasa, odkiaľ sa Jeruzalem zdá zázračný. Kopce, biele domy, kamenné steny Starého Mesta, zlatá kupola Skalného dómu. Viditeľný je aj múr oddeľujúci Západný breh. Z tejto vzdialenosti nepôsobí nepriateľsky, vyzerá cudzo, nehodí sa do bájnej panorámy, ale taktiež ju príliš nešpatí. Dá sa tu stáť hodiny. Stáť a pozeráť, pozeráť, pozeráť, zvlášť, keď slnko zapadá za horu Scopus. Celý čas máme pocit, že sa pozeráme na fantastické mesto – jeden integrovaný, spoločný, nedeliteľný organizmus.

Ale verte mi, nie je to tak.

Zvažujúcou sa cestou pokračujeme ďalej okolo židovskej osady Nof Zion, postavenej na okraji arabskej štvrte Jabal Mukabbir. Elegantná formou, rytmicky poukladané kocky, kamenné terasy medzi segmentmi, veľké okná, domy vzpínajúce sa hore kopcom a cestičky medzi nimi, ktoré sú v noci diskkrétne osvetlené priateľským matným žltým svetlom. Ak si odmyslíme obopínajúci plot, okolo ktorého je vďaka reflektorom jasno ako napoludnie, je to oáza dostatku. Musím doplniť, že vznikla na pozemkoch, ktoré Židia kúpili. Aspoň také bolo rozhodnutie súdu. O Nof Zion bol spor, avšak len taký skromný, hádka, dalo by sa povedať. A keď v osade pribudnú ďalšie domy – kocky (a určite pribudnú), vzniknú nové hádky, znova a znova, myslí si Micha, a každá hádka sa

skončí ako predchádzajúca, čiže ničím. Lebo na kúpených pozemkoch si môžeš robiť, čo chceš.

Ale podstatne väčší dojem robí všetko to, čo je vôkol osady. Zhora od promenády Haasa a ulice Yanofského, veľkého šachistu (hovoril po poľsky rovnako dobre ako v jidiš, aj keď za šachovnicou reprezentoval Kanadu), vedie k elegantným stavbám široká a rovná ulica. Lemujú ju rovné hladké chodníky a napriek tomu, že na skalnatej vysušenej scenérii je extrémne viditeľná aj najmenšia nečistota, nepostrehneme na chodníkoch žiaden papierik. Hneď za Nof Zion je ostrá zákruta, ktorá ohraničuje hladké chodníky a široký asfalt. Náhle, bez akejkoľvek príčiny, sa na ceste objavujú výtlky, na piesočnatých nespevnených krajniciach (chodníky sa už prepadli) ležia smeti. Tieto hromady odpadkov je možné vidieť z okien elegantných domov Nof Zion, ale nikto z obyvateľov sa na túto stranu radšej nepozera. Keby to robil, pozeral by sa do arabských dvorov. A čo je tam zaujímavé? Micha hovorí, že práve táto hranica medzi chodníkmi a tou istou ulicou bez chodníkov ukazuje, ako sa Jeruzalem správa k svojim obyvateľom. Židia majú, Palestínčania nemajú, napriek tomu, že Palestínčania sú vo východnej časti domáci a Židia hostia.

Nof Zion vystavuje perie ako páv a Jabal Mukabbir mu závidí jeho pestré farby. Odtiaľto pochádza terorista, ktorý v roku 2008 zastrelil učňov jeruzalemskej ješivy. Tu môžu Palestínčania, ktorí sa do Izraela vkrádajú zo Západného brehu, rátať s pochopením, stravou na posilnenie, strechou nad hlavou a podporou.

Micha mi ukazuje židovský dostatok, palestínsku chudobu, ale o teroristovi nepovie ani slova. Je mu to trápne. Veď predtým skoro prišiel o hlasivky, ako neúnavne rozprával, že už na konci dvadsiateho storočia mal byť mier. A nie je.

Teraz schádzame nadol do doliny, s vedomím, že neďaleko odtiaľ, pri múroch historického centra, je Dávidovo mesto, archeologický dôkaz, že v pradávnych knihách je

pravda. Tu Joab zišiel k podzemným prameňom a do umelo vyhlbených akvaduktov, aby sa dostal do Jeruzalema. Počas vykopávkov Dávidovho mesta sa niekoľko okolitých palestínskych domov prepadlo. Je fakt, že za vedecký výskum sa táto cena niekedy musí platiť, ale vlastníkov domov na to mohli upozorniť a dohodnúť odškodnenie. Nachádzame sa v Silwane, palestínskej časti Východného Jeruzalema. Silwan predstavuje špinu, chudobu, nedostatok vody či kanalizácie a protesty.

Som si istý, že židovský Jeruzalem nenávidí arabský Silwan. Miesto plné nepokoja, výbušné, náchylné k protestom, demonštráciám, ochotné hádzať kamene do izraelských policajtov a vojakov. Nemálo je takých, ktorí si myslia, že tento kúsok doliny Arabom nepatrí. Doliny, ktorej kamene pamätajú prorokov, patriarchov, pútnikov z odľahlých krajín a dobyvateľov z najväčších impérií a ktoré možno počuli kroky samotného Boha. Je tu príliš tesno, špinavo a niekedy smrdí žumpa. Uschnuté kríky na okraji cesty majú hlbší, ubijajúci odtieň zaprášenej hnedej a deti so školskými taškami majú horšie oblečenie než tie zo Západného Jeruzalema a asi sa trochu aj boja.

A zrazu... na ľavej strane úzkej ulice (ak sa pozrieš smerom k Olivovej hore) vyrastá statný komplex stavieb strážený bezpečnostnou bránou a ovešaný bielo-modrými vlajkami s Dávidovou hviezdou. Nové domy Maale Zeitim. Vyzerá ako miesto pripravené na nasťahovanie, nové sídlisko v bruchu zničeného mesta. Preto je – v súlade s miestnym zvykom – ohradené, osvetlené, vysadené zeleňou, ktorú by si v susedstve hľadal darmo. Môžeme si predstaviť, že sídlisko má podzemné parkoviská, na spoločných priestoroch uličiek a terás počť šum klimatizácie a vodu z rozprašovačov. Na reklamných letákoch pre nových obyvateľov sídliska si v krátkosti prečítame, že je to pravda.

Zas na pravej strane – nepredstaviteľná vec. Od tých najdávnejších čias (tureckých, britských, jordánskych, izrael-

ských) tu bola policajná stanica. Nie nejaká skromná stanička, ale sídlo polície v tom pravom zmysle slova. Dôvodom je strategická poloha s výhľadom na celú dolinu a blízke kopce. V istom momente sa polícia odsťahovala (Micha hovorí, že to je prvá policajná stanica na svete, ktorá bola sprivatizovaná) a ponechala pozemky a budovy osadníkom. Volá sa Maale David a v plánoch, dnes je to už realita, to má byť fantastické, prekrásne a v istom zmysle nezávislé miesto s vlastnými obchodmi, pešími zónami, synagógou, bazénmi a tenisovými kurtmi. Na hranatej budove obkolesenej múrom si ešte môžete všimnúť pozostatky po dávnej policajnej stanici. Príliš malé, tesné okná a nádvorie pre nástupy, na ktorom sa nič neskryje. A ponad budovu neskutočný výhľad.

Hneď vedľa palestínske domy a záhrady, chatrče, prístavky, dvory, čierne plastové nádoby na vodu, ktorá tečie len z času na čas. Kde-tu ovce a kozy, aj keď je to v podstate centrum mesta. Všade chudoba a zlosť. Je tu tiež múr, vedľa obchodu. V ňom si návštevník ako ja a Micha kúpi vodu, kolu alebo cigarety a potom stojí pri starej betónovej stene a fotí. To je jasné.

Niekoľkokrát som bol na tom mieste, obzeral som múr, ktorý mi tu, na tomto mieste, pripadá najabsurdnejší. Počúval som židovských i arabských známych, že stena postavená priečne cez mesto ničí, tlmí, prekáža, provokuje. Viem, že nie je príliš bezpečné flákať sa na týchto miestach v noci, môžeš stratiť nielen peňaženku, ale aj hlavu. Ale ak chceš kúpiť silný hašiš, trafil si na správnu adresu.

Vždy, keď som stál pri múre, čítal som si tie isté nápisy, prezeral som si tie isté grafiti. Napriek tomu, že moje návštevy delili mesiace a roky, nič sa nemenilo. „Free Palestine.“ „Israel is apartheid/terrorist state.“ Ani neobnovili farbu čiernych písmen. Pomyslel som si, že tento kúsok Východného Jeruzalema je ako nejaká galéria, ktorej kurátor je taký späť s prvým nápadom, že nemá potrebu ani poňatie, ako ju obnoviť.

Micha tu vodí tak veľa návštev, že si už detaily nevšíma. Múr ho rozčuľuje a zahanbuje. Ukazuje vlastnú hanbu, čo musí byť veľmi ťažké, hoci akurát on sa hanbiť nemusí. Možno sa hanbí za naivitu, že uveril mieru, ktorý vyplnil čas medzi dvoma palestínskymi intifádami, čas, keď prebiehali rokovania, ale tiež zomierali ľudia (viac ako sto päťdesiat obetí samovražedných útokov na autobusy, kaviarne, obchodné centrá, masakre v Tel Avive, Bajt Lid, Jeruzaleme).

Hovorí: „Napriek tomu som si bol istý, že mier je už pred dverami. A namiesto mieru pribudla táto stena.“

Počas svojho skoro štyridsaťročného života prežil Micha tri obdobia. Prvé obdobie je obdobím bez viery, že sa v izraelsko-palestínskych vzťahoch niečo zmení. Druhé je obdobím nádeje, že všetko dobré je na dosah ruky. Tretie obdobie je bolestným triezvením po nádeji, sprevádza ho pocit odcudzenia medzi svojimi, lebo triezveli všetci, avšak postoj Michu zdieľali už len málokto.

Teraz auto stúpa na Olivovú horu. Napravo – ruiny. Ráno prišli žlté buldozéry a s asistenciou vojska zbúrali palestínsky dom postavený bez vyžadovaných povolení. Keď sa na ruinách objavili stany dodané humanitárnymi organizáciami, opäť prišlo vojsko s rozkazom zničenia. Niet už ani stanov.

Naľavo – podobne.

To všetko sa nachádza v tesnej blízkosti ako súčasť mestskej scenérie. Preto ruiny vyzerajú ako následok stavebnej nehody.

Až kým natrafíme na neuveriteľnú tlačenicu, zaparkované autobusy, rozhorúčené autá, hmlu od motorových výparov, krik sprievodcov a medzinárodný zástup pútnikov z Kórey, Španielska, Poľska, Francúzska, afrických krajín či z Južnej Ameriky. Sme na mieste, ktoré sa spomína v Novom zákone. Tadiaľto kráčal Ježiš do Jeruzalema pred Kvetnou nedeľou, tu našiel oslicu s oslíkom, na ktorej išiel do svätyně. Neďaleko sa nachádza jaskyňa a Getsemanská záhrada.

Tak veľa sa na tomto mieste udialo. Pútnici prechádzajú od svätého príbytku k svätému príbytku, spievajú nábožné piesne. Keď sa priblížite k chrámom a kostolom, zacítite vôňu kadidla. Málokto si všimne dom ovešaný vlajkami s Dávidovou hviezdou. Osady ich nezaujímajú, to nie je dôvod ich návštevy.

V príbehu Michu o ponížení Východného Jeruzalema vystupuje aj čierna postava. A keby to nebol tento muž, našiel by sa iný. Volá sa Irving Moskowitz, pochádza z Poľska, vzdelaním lekár, ale zaoberá sa (a úspešne) riadením nemocníc v ďalekej Kalifornii. A taktiež kasínami, na čom zbohatol. Vykupuje pozemky v arabských štvrtiach a na týchto pozemkoch stavia osady. V tejto časti mesta sú peniaze Moskowitza azda v každej stavbe. Pre obyvateľov osád je Moskowitz filantrop a sionistický hrdina. Inicioval udeľovanie ocenenia Lev Sionu, ktoré naposledy dostal staručký rabin Moše Levinger, náboženský vodca a iniciátor osád v Hebrone. Podľa Arabov – netvor.

Ale ak niekto kupuje, musí byť, ako káže zdravý úsudok, aj ten, kto predáva. „Transakcie s pozemkami sú aj tak divné,“ myslí si Micha. Často ich nie je možné vypátrať, lebo za predaj pozemku, zvlášť Židom, Palestínčania trestajú smrťou.

Schéma je jednoduchá. Niekde na svete, najlepšie v Jordánsku (je to arabský štát plný spojencov a s Izraelom má relatívne korektné vzťahy), vznikne firma so záujmom o jeruzalemskú nehnuteľnosť. Vlastník ju teda predá Jordáncom a na všetko má nepriestrelné papiere, veď arabská zem prechádza do arabských rúk. Náhle jordánska spoločnosť mizne ako prach nad suchou púšťou a ako noví vlastníci prichádzajú osadníci. Jordánska spoločnosť kúpila aj samostatnú budovu, ktorá sa dnes volá Kidmat Zion – dom pre niekoľko osadníckych rodín. Rovnako to prebehlo na Olivovej hore (pozostatky Palestínčana, ktorý predal dom aj s pozemkom fiktívnej firme z Ammánu, boli nájdené až v Jerichu).

Z Olivovej hory pokračujeme k univerzitnému kampusu na kopci Scopus. Vysadli sme z auta, aby sme sa mohli pozrieť na východ. Tam ďaleko stojí sivý múr a za ním sa blyštia bielučké domy osady Maal Adumim. Pred múrom a uzavretou osadou však vidíme prázdny priestor.

Oficiálne sa volá „E1“, ako nejaká diaľnica alebo parcela na katastrálnej mape. Má niekoľko kilometrov štvorcových a vyzerá ako žltá-hnedo-červená skalnatá zem. Kedysi patrila kočovníkom. Dnes je nepodstatná a opustená. Je to miesto citlivé, ako obnažený nerv. Izrael sa z času na čas vyhráža, že tam postaví tisíce nových bytov, aby spojil Maale Adumim s Jeruzalemom. Palestínčania zas upozorňujú, že v takom prípade by bol Jeruzalem definitívne odrezaný od Západného brehu a že sa to nezaobíde bez protestov, do ktorých budú zapojené aj medzinárodné tribunály.

Pozeráme sa na prázdny priestor a z Michu sa vylieva zlosť ako z deravého vedra. Tvrdí, že okupácia a rozširovanie osád nie je len krivda, ale tiež veľký biznis, často plný hanby a špiny.

Niektó, hovorí Micha, kto stavia domy pre Izraelčanov, na tom zarába majetky. Často má pre súkromný biznis aj štátnu podporu. Ľudia sa prisťahujú a treba ich chrániť. Vtedy zodpovednosť za ochranu preberajú nielen vojaci, ale aj muži zamestnaní v medzinárodných firmách s elegantnými sídlami v nejakom Londýne alebo Zürichu. Takto sa predlžuje reťaz tých, ktorí bez ohľadu na okupáciu zarábajú milióny.

Osady musia z niečoho žiť, a tak tu zahraničné spoločnosti umiestňujú svoje pobočky a výrobné závody. A keďže izraelské poľnohospodárstvo je jedným z najlepších na svete, otvárajú tu ekologické záhrady. To, čo je v Amerike v rukách posthipisákov, na týchto teritóriách vlastní najväčší šovinisti, ktorí často pricestovali práve z USA. Také spoločnosti zakladajú svoje pobočky aj v outpostoch, v ilegálnych osadách.

A keďže ilegálne palestínske domy musia byť zbúrané, museli vzniknúť príslušné postupy. Treba vedieť, kedy je najlepšie prísť, ako umiestniť buldozér a – koniec koncov – ako zadržať ľudí, ktorí sa nebudú nečinne prizerať, ako im ťažká technika ničí majetok.

Vedel si, pýta sa Micha, že pred pekinskou olympiádou sme učili Číňanov, ako si majú poradiť s protestmi obyvateľov vo štvrtiach, ktoré búrali, aby na ich mieste vyrástli športové objekty? Ako ničiť, pacifikovať, ako držať v šachu rozhnevaných ľudí? Technológia používania násilia je jedným z našich exportných artiklov. Predávame ju dokonca aj do Číny. Sme v tom naozaj dobrí, ale nezdá sa mi, že je to dobrý dôvod na pýchu.

III.

Po povinnej vojenskej službe Dror Etkes, tak ako veľa mladých Izraelčanov, vycestoval do sveta. Vraj to pomáha nájsť v sebe pokoj, obzvlášť vtedy, keď si si prešiel naozajstným frontom, strachom, keď zblízka vidíš náhlu smrť, ktorej nie je možné zabrániť. Taká výprava trvá rok, niekedy dlhšie, ale vždy vedie tam, kde je možné zabudnúť. Do americkej prázdnoty alebo do preplneného New Yorku, do Thajska, do Vietnamu, na venezuelské alebo kolumbijské pláže. V podstate je úplne jedno kam, len aby to bolo čo najďalej od domu. Dôležité je, že tam niekde môžeš stretnúť iných Izraelčanov, ktorí ťa pochopia. Ak majú otázky, tak zmysluplné. Izraelčania – vojaci, ktorí sa liečia z vojnových zážitkov.

Dror bol ďaleko od domova niekoľko rokov. Našiel v sebe harmóniu, vymyslel si budúcnosť. Vrátil sa do Jeruzalema, ale niečo škripalo v tom starostlivo prepracovanom pláne autoterapie (alebo zafungovalo až príliš). Z mesta ho to ťahalo tam, kde kedysi slúžil.

Jazdil novými asfaltovými cestami, ktoré boli kedysi iba kamenné či poľné, dobré akurát tak pre kozy a ovce. Pozeral na čerstvo červené škridly pokrývajúce domy osád postavených na ešte nedávno prázdnych kopcoch. Nedokázal nájsť staré olivové háje ani polia tiahnuce sa do doliny pozdĺž kamenných múrikov.

Veď dokonale poznal túto zem, veľakrát cez ňu pochodoval ešte v poľnej uniforme. Teraz sa strácal, blúdil, vyberal cesty, ktoré ho mali viesť na pustatiny, no privádzali ho k plotom a ostnatým drôtom alebo sa náhle končili betónovou hraničnou stenou. Akoby vedel, kde je, ale aj nevedel. Pozeral sa na známú, ale aj cudziu scenériu.